

KRANJČEVIĆEVI POGLEDI O PREVOĐENJU

LUKO PALJETAK

U *Nadi*¹ od 15. II 1898. godine Silvije Strahimir Kranjčević je objavio odulji nepotpisani² osvrt³ na *Lirski intermeco*, knjigu prijevoda pjesama H. Heinea, koju je godinu dana ranije objavio Aleksa Šantić.⁴ Ovaj Kranjčevićev osvrt mnogostruko je značajan. Govoreći o Heineovoj lirici koju je i sam prevodio⁵ privučen osebujnim stilom ovog »disharmoničnog« i »pustopašnog«⁶ njemačkog pjesnika, on nam, na jednu stranu, otkriva svoj odnos prema romantici i romantizmu. Suprotstavljajući »izgnječenu raznježenost i kaćiperstvo, plačljivost i paosjećaj« romantike »iskrenom jeziku srca«,^{6a} Kranjčević ukazuje na neke bitne i opće-važne odrednice vlastite poezije. Osvrćući se, na drugu stranu, na kvalitet Šantićevih prijevoda, u svom pjesničkom radu i sam najdirektnije suočen s problemima stila, stiha, ritma i metra, tehnike pjesme uopće, Kranjčević

---

¹ S. S. Kranjčević je uređivao časopis *Nada* od njegova pokretanja 1894., pa sve do kraja 1903. godine.

² Kranjčević najčešće nije potpisivao svoje priloge u *Nadi*. Vidi o tome članak njegove žene Ele, »Silvijeva soba«. S. S. Kranjčević, *Sabrana djela* II, Zgb. JAZU, 1958, str. 643—649, kao i članak R. Rottera-Progonskog naveden u bilješci 7.

³ »Aleksa Šantić: Lirski intermeco«, S. S. Kranjčević, *Sabrana djela* III, Zgb. JAZU, 1967, str. 152—159.

⁴ Knjiga je izišla u izdanju knjižarnice Pacher i Kisić, u Mostaru 1897. godine.

⁵ Iz Heineove *Knjige pjesama* Kranjčević je za života preveo četiri pjesme i objavio ih u *Vijencu* 1891. godine, odnosno u *Nadi* 1895. godine. Postumno je objavljen njegov prijevod Heineovog *Atta Trolla* u *Vijencu* 1911. godine.

⁶ Vidi S. S. Kranjčević, *Sabrana djela* III, Zgb., JAZU, 1967, str. 153.

^{6a} Vidi bilj. 6.

iznosi čitav niz svojih pogleda o prevodenju.⁷ Iz njih se sasvim jasno mogu vidjeti principi, i zahtjevi koje Kranjčević postavlja prevodiocu. Koji su to zahtjevi, kakvi su, koliko su ispravni, koliko su aktualni i primjenjivi, to su pitanja što ih ovaj Kranjčevićev osvrt pokreće, i na njih ćemo u ovom napisu nastojati dati odgovor.

1. 1. Osnovni zahtjev koji Kranjčević postavlja prevodiocu »da se neko, ponaosob pjesničko djelo s uspjehom prevede«, jest zahtjev »da prevodilac bude vješt u dušu materinjem jeziku«. ⁸ Ističući potrebu poznavanja materinjeg jezika,⁹ Kranjčević ukazuje na jednu od vlastitih gorljivih preokupacija,¹⁰ i nadalje, u trajnoj i uvijek aktualnoj teoretskoj dilemi, opredjeljuje se na neki način za onaj prevodilački postupak koji nastoji da se »strani izraz prilagodi što više domaćem«, ¹¹ jer se »umetnost dobrog prevodioca u tome i sastoji, da jedan jezički sloj, jednu smisaonu celinu pretoči u nove, ne retko suštastveno drukčije jezičke, društvene, običajne okvire«. ¹² Ističući potrebu poznavanja materinjeg jezika¹³ Kranjčević osjeća da je problem što ga prevodenje donosi prvenstveno jezički i to nagla-

⁷ Kao urednik *Nade* Kranjčević je cijelo vrijeme dolazio u priliku (i nepriliku), da u rubrikama *Poruka uredništva* i *Dopisi*, drugim, mlađim i starijim suradnicima časopisa, književnicima i prevodiocima daje upute kako pisati i kako prevoditi. Vidi S. S. Kranjčević, *op. cit.*, str. 659—734 (»Prilozi u Nadi«), nadalje članke: Izo Lano v (Vinko Lozovina). »Iz 'Poruka uredništva'«, *Savremenik* III, br. 12, Zgb, 1908, str. 749—751; R. R[otter] — Progon ski, »Anonimni Kranjčević. Kako je Kranjčević, urednik sarajevske 'Nade', odgovarao svojim suradnicima?«, *Obzor*, LXXVIII/1938, br. 291, str. 1—2.

⁸ S. S. Kranjčević, *op. cit.*, str. 152.

⁹ »Naslijedivši premalo bio je kao pjesnik u situaciji ne da bira, nego da traži i kuje nove riječi. Prirodno je da se »tražeći i kujući« iscrpljivao i da je rijetko kada uspevao da se izrazi izrazom koji bi bio u razmjeru s njegovim osebnim pjesničkim vizijama«. Nikola Ivanišić, »Djelo S. S. Kranjčevića u prostoru i vremenu«, *Tradicija Eksperiment Avangarda*, Split, Čakavski sabor — Katedra za književnost i kulturu, 1975, str. 33.

¹⁰ »Uopće je Silvije nastojao, da se što više usavrši u jeziku, [spac. L. P.], te mu je zbog toga bio Vukov »Rječnik« drugo Sveto pismo. Često ga je čitao onako iz zabave. Nu ne samo to, Silvije je i inače nastojao, da što više dođe u dodir s narodom, sa seljakom, radnikom, pa bi stao govoriti s njima. Ako bi usput čuo kakovu novu riječ, odmah ju je tražio u Vuku. [...] Učeći neprestance naišao je na riječi, koje je čuo u narodu, a nijesu zabilježene ni u Vuku ni u akad. rječniku«. Ela Kranjčević, »Silvijeva soba«, u S. S. Kranjčević, *Sabrana djela* II, str. 647.

¹¹ Vidi Ivan Slamniĝ, *Disciplina mašte*, Zgb, MH, 1965, str. 124.

¹² Jovan Jančićević, »Da li je mogućna teorija prevodenja?«, *Mostovi* VI, jul—septembar 1975, sv. 3 (23), str. 217.

¹³ »Vi velite da nijeste prevodeći udili jeziku. A kakav li je ovo stih:

Rad kog' bio b' ures taj?

Zaborav ću tu tad biti,

Zaborav i pusta srn!

nije pjesnički govor«, piše Kranjčević J. G-cu u BDP. u *Nadi* 1. XI 1897. S. S. Kranjčević, *Sabrana djela* III, str. 355.

šava u mnogim svojim dopisima koje kao urednik *Nade* šalje različitim suradnicima, posebno prevodiocima,¹⁴ ne zaboravljajući pri tome ni na potrebu poznavanja određenog stranog jezika.¹⁵

1. 2. Kranjčević je posebno osjetljiv prema problemu *f o r m e*.¹⁶ Prosuđujući vrijednost Šantićevih prijevoda Heineovih pjesama ukazuje na njegovu osnovnu grešku tvrdnjom da je »gosp. Šantića zanjela prevelika sklonost spram *t r o h e j s k o g o s m e r c a*, [spac. L. P.], koji se tako lako izvija iz njegova pera«,¹⁷ imajući u vidu činjenicu da su Heineove pjesme najčešće pisane asimetričnim osmercem formule 5 + 3, ili 3 + 5, i tako dotiče trajno prisutni problem norme adekvatnosti prenošenja jednog oblika iz jezika u jezik. Ovu Šantićevu grešku, Kranjčević pokušava objasniti onim jednim, u našoj starijoj nauci o versifikaciji, uvriježenim mišljenjem da prirodi našega jezika nikako ne odgovara jamb.¹⁸ On nije voljan, poučen osobnim pjesničkim iskustvom »ogriješiti se tim nazorom o svježju gipkost naše majčine riječi«,¹⁹ i zbog toga se, bez obzira na zahtjev da se prevodilac što više pridržava oblika originala,²⁰ zauzima prvenstveno za već ranije spomenuti princip da se strani izraz prilagodi što više domaćem, (misleći na specifičnu tonsko-silabičku pri-

¹⁴ »Vaših prijevoda Heineovih pjesama ne možemo priopćiti, jer ni formom ni jezikom [spac. L. P.] nisu dotjerani«, odgovara Kranjčević stanovitom C. u X. u *Nadi* od 1. V 1897. godine. Isp. S. S. Kranjčević, *op. cit.*, str. 352.

¹⁵ »Njemačko 'den ersten, besten Mann', ne dostaje prevesti: 'S pravim licem'«, predbacuje Kranjčević Šantiću. Malo dalje u istom osvrtu veli: »U strofi:

*Wenn ich ein Gimpel wäre,
So flög' ich gleich an dein Herz;
Du bist ja hold den Gimpeln
Und heilest Gimpelschmerz!*

vidi se, da je prevodilac tražio podcrtana supstantiva u rječniku, i da mu nije poznata šaljiva fraza o tome, u kojoj i jeste žaoka *pointe*, dok prevodi:

*Il zimovka tica da sam,
Letio bih srcu tvome,
Tu, zimovko, tu bih našo
Melem srcu ledenome.*

Isp. S. S. Kranjčević, *ibid.*, str. 157.

¹⁶ »Uglavnome je već prva pogreška ovog prijevoda, što nam ne prikazuje formalne strane originala«. S. S. Kranjčević, *ibid.*, str. 153.

¹⁷ S. S. Kranjčević, *ibid.*, str. 153.

¹⁸ »Moguće da je gosp. Šantića zavarao u tome i onaj neki [spac. L. P.] sud, da naš stih ne može nikako da bude jamski«. S. S. Kranjčević, *ibid.*, str. 153.

¹⁹ S. S. Kranjčević, *ibid.*, str. 153.

²⁰ »Izmijeniste metar, što nije bilo nužno, jer se je moglo lako prevoditi po originalnoj stopici [spac. L. P.], isprevrtaste rečenice i izmiješaste strofe. Već stoga ne možemo štampati prijevoda«. S. S. Kranjčević, *ibid.*, str. 344. *Vidi* i bilješku 14.

rodu naše versifikacije),²¹ zato ističe, da je Šantić »srećno pogodio; naročito onda, gdje je podržavao našoj narodnoj žici«, jer za takve prijevode »niko ne bi rekao, da su prijevodi«.²²

1. 3. Posebnu pažnju Kranjčević obraća glazbenoj strani originala, muzici određene lirske forme,²³ (pogotovo onog *lied*-oblika Heineovih pjesama),²⁴ pa isti zahtjev postavlja i pjesnicima²⁵ i prevodiocima, najvjerojatnije zato što je i sam »volio glazbu, bio od prirode muzikalan«. ²⁶ Od prevodioca (od prevađača, kako on ponekad kaže, a tu nijansu ne treba izgubiti iz vida), zahtijeva ne samo materijalnu, nego i glazbenu točnost prijevoda²⁷ smatrajući očito da bi se i prijevod poput originala (koji je već toliko puta bio uglazbljen), morao moći pjevati.²⁸

²¹ »Pri prevođenju Heineovih pjesmica ne dajte se zvesti njegovim ritmom, [spac. L. P.], već pazite na pravila o naglasu i metrici u našem jeziku, gdje ne odlučuje kvantiteta, već akcent«, piše Kranjčević anonimnom prevodiocu u *Nadi* od 1. VIII 1895. godine. S. S. Kranjčević, *ibid.*, str. 342.

²² »Tako nam original ne biva tuđinski, ne gubi u našem uhu svoje melodije«. S. S. Kranjčević, *ibid.*, str. 153—154.

²³ »Rado je čitao psalme, proroka Izaiju, a osobito Jeremiju, čiji je plač znao takoreći napamet. Sjedio je često uz glasovir pa onako napamet svirao lamentacije nekim posebnim, on ga je zvao 'senjskim', napjevom, za kojeg je rekao, da je ljepši od onog, što se u Rimu pjeva«. Ela Kranjčević, *op. cit.* u *Ibid.*, str. 647.

²⁴ »Prijevod je gotova pjesma, bez fusnota i prevodilac na vlastiti riziko žrtvuje značenje za zvuk i obratno«. Ivan Slamnig, *op. cit.*, str. 122.

²⁵ Ne smije se shvatiti da Kranjčević od pjesme traži samo običnu muziku i zveku praznih riječi. »Čitajući nadalje Vaše originalne pjesmice, prebrodismo *Nevino doba* još kako tako, ko običnu muziku, u kojoj nema mnogo svojstva, nu sluša se, jer je umijemo napamet. Nu kada nabasamo na *O luge — o zelene*, odjednoč nam bi, 'ko u magli prečarnoga Vašega djetinjstva' začusmo:

'Izvučenje nujnoga roga'

i zato se požurismo, da se što prije ispuni Vaš stih:

Al prošlo je — nestalo je svega!

ironično poručuje Kranjčević istom onom J. G-cu u BDP. *Vidi* bilješku 13. S. S. Kranjčević, *ibid.*, str. 355.

²⁶ Ela Kranjčević, *ibid.*, str. 643.

²⁷ »Stih — je sraz dvaju planova — jezičkog i glazbenog. Stih — je pojava glazbeno-tekstualna, a ne samo tekstualna«. V. Ognjev, *Knjiga pro stih*i, Moskva, Sovjetskij pisatel', 1963. str. 177, 192.

²⁸ »Pjesma je odviše poznata i pjeva se, a Vaš prijevod nije spram izvornog stiha«, predbacuje Kranjčević nekom ST. N. u Beču osvrćući se na njegov prijevod neke (ne znamo koje) Heineove pjesme. S. S. Kranjčević, *ibid.*, str. 355.

»A što bi odgovorio gosp. prevodilac, kad bi se našao u društvu, gdje bi neko raskrilo Schumannove ili Schubertove napjeve tim pjesmama i zamolio, da se pjeva Šantićev prijevod? Nu, priznajemo: sve bi to bila ona neka deveta, da je samo prevodilac uvijek htio da *tačno prevodi*«. ²⁹

I zbog toga postavlja svoje kratko i pomalo ironično pitanje:

»Što je to? Heineova lira, il Šantićeve gusle?«

Ono ponešto dovodi u sumnju njegovu raniju tvrdnju da je Šantić sretno pogodio »naročito onda, gdje je podržavao našoj narodnoj žici«, jer opreka lira — gusle dovoljno jasno govori za koji se »instrument« Kranjčević u ovom slučaju (a i inače), opredjeljuje.

Sve je to u vezi s Kranjčevićevim pogledima na duh i stil originala.

1. 4. On je posebno osjetljiv prema ljepoti i plastičnosti slike, koja i u njegovoj vlastitoj poeziji čini jedan od osnovnih oslonaca »ideje« pjesme. Kranjčević u stihu najčešće traži slikarsku veličinu. ³⁰ Osvrćući se na Šantića piše:

»Začudno nam je, kako prevodilac nije osjetio slikarske veličine u ovom plastičnom stihu. [spac. L. P.]

Evo i po drugi put,

*Ich weiss, du hast aus dem Fenster
Gar oft herabgesehn,
Und sahst mich im Mondenlichte
Wie eine Säule stehn.*

*Ti si često javila se,
Pružila mi pogled čedan;
Na blijedoj mjesečini
Ja sam stajao ko stup ledan.»*

²⁹ Kranjčević je blizak vrlo suvremenim gledanjima na prevođenje, kako je npr. ono koje Givi Raždenović Gačečičl adze iznosi u svojoj novoj knjizi *Hudoženstvennyj perevod i literaturnye vzajmosvjazi* (Moskva, Sovjetski pisatel', 1972). Vidi bilješku 34.

³⁰ Nada je u svome *Listku*, poput ostalih ilustriranih književnih časopisa onoga vremena, imala običaj objavljivati slike ondašnjih istaknutijih umjetnika (Ewald Arndt, Leo Arndt, J. Garnel, Ivan Rendić, i drugi). Slike su bile popraćene Kranjčevićevim opisima i komentarima. »Kao i same slike, i ti su opisi pretežnim dijelom kič«, piše o tome I. Frangeš. (Isp. S. S. Kranjčević, *Sabrana djela III*, str. 649). Ipak ne treba zaboraviti koliko su ulogu te reprodukcije odigrale u našoj književnosti, i kolik su utjecaj imale na pojedine Hrvatske pjesnike, Vidrića npr. Vidi o tome M. Peić, »Vidrić i slikarstvo«, *Književnik I/1959*, br. 5.

pa ponovno, nešto dalje dodaje:

»Prevodeći stihove:

*Ich habe die Bäum' aus dem Schlaf gerüttelt,
Sie haben mitleidig die Köpfe geschüttelt.*

*Iz sanko sam probudio drvlje,
Tužno drvlje tužilo je sa mnom.*

i opet prevodilac nije osjetio slike³¹

Kranjčević tu očito ne misli samo na izvanjsku, plastičnu stranu prizora što ga stih sugerira, nego zahtijeva poniranje u samu sliku, i iza slike,³² u njenu tamnu i nikad posve dohvatljivu srž³³ koja je nukleus svake metafore. Zalažući se i tu za najadekvatniji izraz, za najadekvatniju jezičnu sliku koja će poslužiti kao instrument prenošenja jednog izraza u drugi, Kranjčević zastupa, zapravo, vrlo suvremeno stanovište »da idiome, frazeološke obrte, poslovice i druge slike treba prevoditi izrazima odgovarajućeg sadržaja i umetničkog značenja«, jer »prenošenje slikovitih reči odgovarajućim rečima drugog jezika čuva umetničku snagu originala u prevedenom delu«.³⁴

»Tà pjesnik s dragom plovi kraj čarna ostrva, koje se naziva: »Die Geister-Insel, die schöne«, a to nije ostrvo *tavnih* duhova, pa sluša bajne glasove, a u njegovoj vlasti nije da zaustavi lađu uz tu obalu, već ona sama odmiče i nosi ih: »*trostlos vorüber*«. Okle dakle ono: »*Mi s grozom čamac krenusmo*? Pjesma je iskvarena«.³⁵

1. 5. Kranjčevićevo insistiranje na slici u najužoj je vezi s njegovim shvaćanjem duha originala, do kojeg mu je u svakom slučaju vrlo mnogo stalo. Upravo zbog toga prijevod nikada ne smije »zagaziti u prozu«, a pod tim Kranjčević misli da prijevod ne smije izgubiti ništa na »otmjnosti fraze«, da ne smije postati banalan, da se čitalac ne smije spoticati o »trunje u stihovima«.

»To je sasvim promašeno i zagazilo je u prozu. 21. pjesmu, koja počinje:

³¹ S. S. Kranjčević, *ibid*, str. 156, 157.

³² »Poetska slika je izdanak jezika, ona je uvek pomalo iznad jezika koji znači. Doživljavati pesme znači, dakle, iskusiti blagodat nicanja nečeg novog. To nicanje je bez sumnje malih razmera. Ali izdanci se obnavljaju, poezija dovodi jezik u stanje nicanja. Život se u njoj otkriva svojim nemirom«. Gaston Bachelard, *Poetika prostora*, Bgd., Kultura, 1969, str. 13.

³³ »Ako je posmatramo tako, u transmisiji od jedne duše do druge, vidimo da poetska slika izmiče proučavanju kauzaliteta«. G. Bachelard, *op. cit.*, str. 10.

³⁴ G. R. Gačečiladze, *op. cit.* Citirano prema Radmilo Marojević, »Knjževno prevođenje kao umetnički čin ili o novoj knjizi teoretičara Gačečiladzea«, *Mostovi*, VI/1975, sv. 3 (23).

³⁵ S. S. Kranjčević, *ibid*, str. 157. Isp. i bilješku 15.

KRANJČEVIĆEVI POGLEDI O PREVOĐENJU

*So hast du ganz und gar vergessen,
Dass ich so lang dein Herz besessen,*

prevodi gosp. Šantić:

*Ti se više i ne sjećaš niti pamtiš, cvijete mio,
Da sam mnogo, mnogo dana u tvom srcu vladar bio.*³⁶

Malo dalje napominje da »prevodilac kanda nije ni osjetio gorku otmjenost fraze«,^{36a} i odmah zatim oštro primjećuje kako,

»Neugodno zapinješ u ovakvo trunje u stihovima:

*Es machen mir meine Gespenster
Sogar³⁷ einen Tagesbesuch.*

*Jer obično svakog dana
Jedna mi se avet svrne.*

Und macht das Herz mir weich.

Pa mi bolom srce vrati»,^{37a}

i kako je prijevod izgubio »onu čemernu intimnu tugu«.³⁸

1. 6. Kranjčević ne dvojbeno jasno razlikuje greške koje proističu iz nepoznavanja jezika, od onih koje proističu iz neshvaćanja dubinske strukture pjesme,³⁹ onih »gdje prevodilac nije shvatio pjesničke ljepote originala«,⁴⁰ bivajući očito protiv bukvalističkog pristupa pjesmi, i kao prijeвода i kao originalne tvorevine. On traži da prevodilac i u prijevodu postigne »lapidarnost originala« (na isti način na koji i u vlastitoj poeziji traži lapidarnost izraza), i zahtijeva adekvatan prijenos »karakterističnih epiteta⁴¹ i adverb«.⁴²

2. 1. Strogi, rastrzani i titanski Kranjčević, taj najgrandiozniji torzo naše moderne poezije, protivnik je, kako se to već iz svega naprijed istaknutog može vidjeti, prevelike pjesničke slobode. Nju smatra jednom od najvećih grešaka koju prevodilac može učiniti, jer »prevelika sloboda često ubija«,⁴³ premda je »posve pri-

³⁶ S. S. Kranjčević, *ibid.*, str. 155.

^{36a} Vidi bilj. 36.

³⁷ Sva spacioniranja u stihovima koji se navode u ovom članku su Kranjčevićeva.

^{37a} S. S. Kranjčević, *ibid.*, str. 156.

³⁸ S. S. Kranjčević, *ibid.*, str. 157.

³⁹ »Neugodno je to kad se lako zagleda u unutrašnju mašineriju pjesme«.
S. S. Kranjčević, *ibid.*, str. 354.

⁴⁰ S. S. Kranjčević, *ibid.*, str. 158.

⁴¹ »Nije se smjelo mijenjati bolji epitet gorim«. S. S. Kranjčević, *ibid.*, str. 154.

⁴² S. S. Kranjčević, *ibid.*, str. 157.

⁴³ S. S. Kranjčević, *ibid.*, str. 159.

rodno, da će se prevodilac, ako i radeći kadikad strožije spram originala, nu ipak uvijek više-manje na svoju ruku, gdje gdje i sasvijem odvojiti«,⁴⁴ ona je često znak rada »na laku ruku«,^{44a} i u tome je, ispravno zapaža Kranjčević, »gosp. Šantić najviše griješio«⁴⁵ te, žali-bože, promašio tako mnogu i mnogu pjesničku ljepotu originala.«⁴⁶

»Kad već nije išlo od ruke, da se pjesma vjerno pretoči, a ono biste bili bolje pogodili prevedavši misli po pjesnikovom rasporedu, nego što se prihvatiste stiha za stihom po slobodnoj voljici. [Spac. L. P.] S takvom ekonomijom čini se šteta tuđemu vlasništvu i bude se krivcem, sve bez zle nakane.«⁴⁷

U svojim gledanjima na pjesničku slobodu Kranjčević se u mnogo-čemu razlikuje od Nazora,⁴⁸ pa se upravo stoga razlikuje i njihov sud o Šantićevim prijevodima.⁴⁹ Danas se moramo složiti s tim da je Kranjčević i u jednome i u drugome imao više pravo.

»Čitajući ovu knjižicu, onaj komu nije poznat original, naići će u njoj na mnogo lijepih pjesmica, koje nijesu sasvim Heineove, a i na mnogo promašenih, koje to pogotovo nijesu.«⁵⁰

Njegov stav prema slobodi prevođenja blizak je najvećem broju suvremenih gledanja na taj problem,⁵¹ premda se u svom vlastitom

⁴⁴ S. S. Kranjčević, *ibid*, str. 154.

^{44a} Vidi bilj. 43.

⁴⁵ S ovim se Kranjčevićevim stavom potpuno slaže i V. Pavletić u svojoj ocjeni Šantića kao prevodioca i kao pjesnika koji je »i prevodilačkom poslu prilazio jednako olako kao i pisanju originalnih pjesama«. Vidi V. Pavletić, *Kako su stvarali književnici*, Zgb, ŠK, 1956, str. 143.

⁴⁶ S. S. Kranjčević, *ibid*, str. 154.

⁴⁷ Vidi Kranjčevićev dopis St... A u S. u *Nadi* od 1. XII 1895. S. S. Kranjčević, *ibid*, str. 344.

⁴⁸ »Najveći je izdajica tko prevodi ropski, tobože točno i vjerno, a to znači, ne izrazujući svojim akcentima, svojim izrazima, svojim slikama, u duhu svoga jezika, sve što se ne da — u uspjehom — doslovce 'prevesti'. Valja pjesnika, koji se prevodi duboko i potpuno upoznati, [...] valja ga čitava u se primiti, hraniti se dugo njime, i do kraja ga asimilirati, da se tek onda — ne zazirući od svojih ličnih akcenata — prenese preko plota, [...] prevodilac mora da sâm, iz svoje vlastite nutrine pjeva u pjesmi što je prevodi«. V. N a z o r, *Na vrhu jezika i pera*, Zgb, 1942, str. 210.

⁴⁹ »Onaj vaš Mostarac bijaše ipak nešto što Zendrini nije nikada bio — pjesnik«, ističe Nazor u svom imaginarnom razgovoru s Heineom s kojim raspravlja o vlastitim prijevodima njegove lirike. Pri tome se spominje Zendrini, talijanski pjesnik koji je s malo uspjeha prevodio Heinea, i kojemu je »Carducci dao zato po prstima«, i Šantić koji je za razliku od ovoga, kako to Heine, tj. Nazor, u skladu sa svojim pogledima o prevođenju, ističe »bio — pjesnika«. V. N a z o r, *Eseji i članci II*, Zgb, 1942, str. 150.

⁵⁰ S. S. Kranjčević, *ibid*, str. 158.

⁵¹ Isporedi npr. stavove iz knjige B. Koptilova *Aktualna teorijska pitanja ukrajinskog prevođenja*, Kijev, 1971. i stavove iz već spomenute knjige G. R. Gačečiladzea.

radu i u svom vlastitom prijevodu Heinea ni sam nije pridržavao istih pogleda,⁵² budući da je ova dilema, danas kao i uvijek, jednako otvorena; »pjesnički prevodilac je ostavljen sam sebi da se odluči za ovo ili ono, i nema definitivnog pravila nad njime, koje bi ga upućivalo u poteškoćama«.⁵³

2. 2. Kranjčević u svojoj ocjeni Šantićevih prijevoda ne zaboravlja ni na one elemente koji se odnose na izvanjski pristup umjetničkom djelu, pa tvrdnjom da »Heine ustaje na svoje noge u doba vrenja i prijelaza«,⁵⁴ nastoji protumačiti »onaj nesklad, ono kolebanje i šalabazanje u djelima pjesnikovim«, u kojima su »topli i duboki osjećaji, [...], ipak zagorčeni oporim — često nasilu traženim sarkazmom« i »frivolnom rugalicom«, i tome dodaje »necjelovitost u pjesnikovom odgoju, nezajamčenu budućnost i društveni mu položaj, pa i političke prilike njemačkog naroda u ono doba«, ukazujući tako i na potrebu biografsko-sociološko-psihološkog pristupa životu i djelu određenog stvaraoca.

U osvrtu na Šantićeve prijevode Heinea jasno su vidljivi Kranjčevićevi principi i pogledi na prevođenje. Iz zahtjeva da prevodilac »bude vješt u dušu materinjem jeziku« uočljiva je Kranjčevićeva težnja da se strani izraz prilagodi što više domaćem a da se pri tome ne okrnje duh i stil originala, da se sačuva plastičnost slike i prenese što bolje slikarska strana pjesme. Najveće greške prevodioca, po Kranjčeviću, jesu prevelika sloboda;

»što je, zar mislio, da se prevađač smije da posluži u tome onom poslovičnom 'pjesničkom slobodom',⁵⁵

rad »na laku ruku« i neshvaćanje originala: »od ove tri pogreške već svaka pojedina dosta udi«.⁵⁶

⁵² »Kranjčevićev prijevod je vrlo često isuviše 'slobodan', barem po oceni našeg današnjeg shvaćanja prevođenja stihova sa tuđih jezika«, zaključuje I. Kecmanović u svojoj monografiji o Kranjčeviću, donoseći odlomak pisma Elio Kranjčević u kojemu ona upozorava uredništvo *Vijenca* »da sam Kranjčević nije preveo ono što je 'čisto lokalno njemačko', [...], pa onda »nekoje preopširne romantičke opise, bez velike sveze sa glavnim sadržajem.« I. Kecmanović, *Silvije Strahimir Kranjčević*, Sarajevo, Narodna prosveta, str. 412.

⁵³ I. Slamniĝ, *op. cit.*, str. 123.

⁵⁴ S. S. Kranjčević, *ibid.*, str. 152.

⁵⁵ S. S. Kranjčević, *ibid.*, str. 153.

⁵⁶ S. S. Kranjčević, *ibid.*, str. 159.

Neosporno je da je Kranjčević svoje poglede zasnivao na mišljenjima manje ili više suvremenih mu autora,⁵⁷ ali se isključivo time ne mogu objasniti njegovi vrlo čvrsti i precizni, iz osobne književne prakse proizišli stavovi, jer je on duh »koji odabire ono, što se cijeloj njegovoj ličnosti čini srodnim, a odbacuje ono što njegovu pjesničkom organizmu ne prija«.⁵⁸ U njegovim pogledima na prevođenje izražena je trajno aktualna problematika ove discipline, oni su i danas u svojoj osnovi posve prihvatljivi i posve primjenjivi i kao principi aktivnog prevođenja i kao principi vrednovanja konačnog rezultata, bez obzira na činjenicu što ih se ni sam Kranjčević u svojoj stvaralačkoj nespokojnosti i nedoumici nije ni mogao ni htio pridržavati.

Luko Paljetak: KRANJČEVIĆ'S ANSCHAUUNGEN VON DER
ÜBERSETZUNGSART

Zusammenfassung

In seiner Zeitschrift *Nada* vom 15. II. 1898 bespricht S. S. Kranjčević die übersetzten Gedichte aus Heines Buch »Lyrisches Intermezzo«, die Aleksa Šantić ein Jahr vorher veröffentlicht hat.

Kranjčević spricht über die Qualität dieser Übersetzungen und gibt eine Reihe seiner Anschauungen von dieser Übersetzungsart wieder, aus denen die Grundsätze und Forderungen, die Kranjčević an den Übersetzer stellt, deutlich zu ersehen sind.

Welche Forderungen, welcher Art, inwieweit sie richtig, aktuell und anwendbar sind, das sind die Fragen, die Kranjčević in seiner Besprechung aufwirft und die der Verfasser dieses Aufsatzes zu beantworten sucht.

⁵⁷ »Da se поближе upozna s problemima književnog stvaranja, čitao je i mnogo podertavao također Šenoina estetika Rudolfa Gottschalla: *Poetik*, Breslau 1882.« Emil Štampar, »S. S. Kranjčević«, *Republika* 6/1952, str. 364.

⁵⁸ Emil Štampar, *ibid.*, str. 364.